

УДК: 821.124:811.163.3'255.4"1945/2000"
УДК: 821.14'02:811.163.3'255.4"1945/2000"

РЕЦЕНЗИРАНО: 19. 04. 2020, 23. 04. 2020

Преводна рецепција на античката литература во Македонија (Општ и хронолошки преглед 1945 – 2000)

Дарин Ангеловски

Институт за македонска литература
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

angelovskidarin@gmail.com

АПСТРАКТ

Трудот ги проследува објавените дела од античката литература во Македонија во периодот од 1945 до 2000 година. При истражувањето се земени предвид преводите на македонски јазик направени според оригинални изворници и објавени како самостојни изданија или како избор на покуси делови и фрагменти во периодиката. На тој начин трудот има за цел да понуди што поцелосен увид во обемот, интензитетот, карактерот на преведувачките бранови на дела од античката литература во Македонија во периодот од 1945 до 2000 година.

Клучни зборови: превод, античка литература, старогрчки јазик, латински јазик, македонски јазик

Втората половина од XX век е периодот кога во македонската културна средина се создаваат основните услови што овозможуваат солидна база за подлабоки проучувања на античката литература. Тие претставуваат резултат на променетите општествено-политички услови според остварената државотворност на Македонија како

социјалистичка република во рамките на Социјалистичка Федеративна Република Југославија од 1945 год., а потоа, со прогласената независност во 1991 год., и како самостојна држава Република Македонија. Во периодот непосредно по завршувањето на Втората светска војна во Македонија се решавале низа прашања од државно и културно значење какви што се кодифицирањето на македонскиот литературен јазик, организирањето на образованието според потребите на современиот миг, формирањето на институциите од областа на културата и литературата итн. Во овој период отпочнуваат со работа издавачките куќи и другите институции чијашто дејност е насочена кон проучувањето, грижата и пошироката презентација на наследеното и на тековното литературно наследство. Ова е периодот кога се јавуваат и периодичните списанија од областа на културно-општествените прашања и уметностите какви што се: *Нов ден*, *Разгледи*, *Просветно дело*, а потоа и *Современост*, *Културен живот*, *Стремеж* и др., каде што се објавуваат избори од дела од античката литература и нејзини критичко-толковни обработки.

Покрај споменатите периодични списанија, од особено значење за проучувањето и поширокото промовирање на вредностите на античката литература во Македонија претставува основањето на специјализираното списание за класична филологија *Жива антика*. Првиот број на списанието излегува во 1951 год. на иницијативата на проф. Михаил Петрушевски заедно со професорите по класична филологија од другите југословенски универзитетски центри. Водејќи се според принципот *dialectica vera docet*, списанието објавува научни трудови со кои пред стручната и пошироката јавност се презентираат посебните односи меѓу антиката и југословенските народи. Појдовните точки во поглед на потребата од ваков тип на списание се однесуваат на ставот дека антиката за социјалистичката култура не може да биде мртва музејска ствар, туку жив и непресушен извор на подобар и понапреден живот, па оттука основните цели на списанието може да се сумираат како аргументирано и научно прикажување на овие простори како составен дел на античката културна област, односно дека во изградбата на античката култура видно и успешно учество оствариле и нашите дословенски предци, кои ни предале бројни антички обичаи (Budimir 1951, 3–4).

Остварувањето на овие цели профилира интердисциплинарен модел на списание на сојузно ниво чијашто дејност е препознаена и од светската научна јавност. За тоа говорат повеќе од 2000 објавени прилози од областа на класичните науки (филологија, философија, историја, археологија, епиграфија, нумизматика, уметност и др. дисциплини) од неговото основање до 2000 год. (Илиевски 2009, 29–36).

Друга особено важна и незаобиколна компонента на општествениот развој во Македонија од повоениот период, што одиграла важна улога на планот на рецепцијата на античката литература, е организирањето и одвивањето на образовниот процес во делот на усвојувањето на класичните јазици и античката култура. Во овој период (од 1956 год.) во рамките на средношколскиот образовен систем во Македонија класичната гимназија била застапена со една паралелка, која со Законот за насочено образование од 1982 год. престанала да постои. Оттогаш учениците се стекнувале со основни познавања на некој од класичните јазици според наставните програми на културолошката струка во чиешто рамки постоела изборна наставна програма по латински и по старогрчки јазик (Чадиковска 1991, 234–239).

Нешто поинаква состојба во поглед на изучувањето на класичните јазици во овој период е карактеристична за високото образование преку основањето и отпочнувањето на наставно-научната дејност на Институтот за класични студии во 1946 год. како еден од четирите темелници на Филозофскиот факултет во Скопје. Во првата декада од постоењето на Институтот за класични студии како Семинар за класична филологија (1946 – 1956 год.), целокупната наставно-научна дејност била изведувана од страна на проф. Михаил Д. Петрушевски и асистентот Атанас Таховски, со помош на гостинските професори од Белградскиот универзитет Милан Ѓуриќ и Милан Будимир. Студиските програми биле усогласени со соодветните програми на универзитетските центри во Југославија со поголемо внимание кон изучувањето на класичните јазици и хеленската и римската литература. Освен изучувањето на нормативните и дијалектските граматика на латинскиот и на старогрчкиот јазик, програмите на Семинарот со текот на времето биле збогатувани и со други дисциплини, сродни на класичната филологија, какви што се

историјата на Стара Грција и Рим и археологијата. За задоволување на потребите од наставен кадар по класични јазици во средните училишта биле воведувани и група на помошни предмети од областа на хуманистиката какви што се педагогијата, психологијата, философијата итн. Сето тоа придонело во 1956 год. Семинарот за класична филологија да прерасне во Катедра за класични студии, чијашто настава, освен М. Д. Петрушевски и А. Таховски, во текот на шеесеттите години ја изведувале уште и Богдан Стевановиќ, Петар Хр. Илиевски, Елена Зографска и Борка Јосифовска. Во наставно-научната дејност на Институтот во текот на седумдесеттите години се приклучиле и Јани Филовски и Љубинка Басотова, а нешто подоцна и Елена Колева, Даница Чадиговска и Витомир Митевски. Со претстојната смена на генерации во осумдесеттите години од минатиот век во соработнички звања на Институтот се избрани и Маргарита Бузалковска-Алексова, Весна Димовска, Весна Томовска и Валериј Софрониевски (Митевски 2009, 19–23).

Иако дејноста на класичниот филолог во годините по завршувањето на Втората светска војна е пред сè просветна, таа во децениите што следат може да се разгледува и како плодна синтеза на посветена преведувачка и научноистражувачка работа. Првите податоци за објавени преводи на дела од античката литература во нашата средина ги бележиме во текот на педесеттите години од минатиот век, и тие се однесуваат на појавата на еден *Избор од Илијада* во препев на проф. Михаил Петрушевски (1953)¹. Ова е периодот кога во списанието *Современост* се појавуваат *Шестата песна од Одисеја* и *Избор од осумнаесеттото пеење од Илијадата* (1953)². Во овој период на литературен македонски јазик излегува и избор од првото и од второто пеење на *Илијадата* во препев на Григор Прличев (1959)³, приредено

---

¹ Хомер, *Избор од „Илијада“ и „Одисеја“*, превод и препев од старогрчки Михаил Д. Петрушевски, Култура, Скопје, 1953.

² Хомер, ‘Од осумнаесеттата песна на „Илијада“’, препев од старогрчки јазик Михаил Д. Петрушевски, *Современост* 5, 1953, 36–41.

Хомер, ‘Шеста песна од „Одисеја“’, препев од старогрчки јазик Михаил Д. Петрушевски, *Современост* 9, 1953, 43–51.

³ Хомер, ‘Илијада. Избор, Алфа на Илијада, Вита на Илијада’, превод на Григор Прличев, *Одбрани страници*, прир. Тодор Димитровски, Кочо Рацин, Скопје, 1959, 91–104.

од Тодор Димитровски. Освен споменатите избори од Хомеровата *Илијада*, во списанието *Современост* е објавен и препевот на епилионот *Хероја и Леандер* од хеленистичкиот граматичар Мусај (1957)⁴.

Во текот на шеесеттите години преводите со избор од Хомеровите *Илијада* и *Одисеја* продолжуваат да бидат единствени изданија на класични дела од хеленската литература на македонски јазик. Тоа се фрагментите од *Илијадата* што излегуваат на страниците на списанието *Литературен збор* (1961)⁵, а потоа и изданието *Избор од Илијада и Одисеја* (1969)⁶ со кое се надополнуваат потребите на образовниот процес.

Засиленото присуство на античката литература е евидентно во текот на седумдесеттите години кога на страниците на периодичните списанија се појавуваат и првите преводи од хеленската и од римската лирика, историографија и философија. Станува збор за објавата на трагедијата *Прикованиот Прометеј* од Ајсхил, најпрво во списанието *Разгледи* (1972)⁷, а потоа и како самостојно издание (1978)⁸. Во списанието *Студентски збор* под насловот *Одбрана лирика*⁹ е објавен избор на песни од Катул. Во списанието *Литературен збор* излегува прозен превод на Хоратиевата *Арс поетика*¹⁰, додека во

---

⁴ Мусај, 'Несреќната љубов на Хероја и Леандар', препев Михаил Д. Петрушевски, *Современост* 4, 1957, 297–310.

⁵ Хомер, 'Разделбата на Хектор и Андромаха' (извадок од VI песна на *Илијада*), препев Михаил Д. Петрушевски, *Литературен збор* 1, 1961, 6–9.

Хомер, 'Двобој меѓу Ахил и Хектор' (извадок од XXII песна на *Илијада*), препев Михаил Д. Петрушевски, *Литературен збор* 2, 1961, 4–9.

⁶ Хомер, *Избор од „Илијада“*, превод и препев од старогрчки Михаил Д. Петрушевски, Просвета, Скопје, 1969.

⁷ Ајсхил, 'Прикован Прометеј', препев од старогрчки јазик Михаил Д. Петрушевски, *Разгледи* 3, 1972, 278–320.

⁸ Ајсхил, *Прикованиот Прометеј*, препев од старогрчки, предговор и белешки Михаил Д. Петрушевски, Македонска книга, Скопје, 1978.

⁹ Катул, 'Тај Валериј Катул, Одбрана лирика', препев од латински јазик Љубинка Басотова, *Студентски збор*, јануари 1972.

¹⁰ Квинт Хорациј Флак, 'За поетското творештво', превод од латински јазик Атанас Ѓ. Таховски, *Литературен збор* 1, 1973, 38–51.

списанието *Историја* излегува животописот на Александар¹¹ како избор од поинтересните поглавја од *Напоредни животописи* од Плутарх (1973). Во овој период е објавен интегралниот текст на Прличевиот препев на првото и второто пеење од *Илијадата* приредено од страна на Тодор Димитровски¹². Седумдесеттите години од XX век е периодот кога во превод на македонски јазик се појавуваат и првите интегрални преводи на дела од латински автори. Тоа е изданието со наслов *Комедии* во кое се објавени комедиите *Сеништа* и *Тригрошник* од Плаут и *Браќа* и *Формион* од Терентиј (1975)¹³. Во 1974 година во списанието *Литературен збор* е објавен прозен превод на четвртата сатира од Јувенал¹⁴, додека во списанието *Стремеж* се појавува еден избор на *Епиграми* од Мартијал (1979)¹⁵ и скроман избор од збирката *Хероиди* од Овидиј¹⁶. Во текот на седумдесеттите години на македонски јазик се појавуваат првите преводи на философски дела. Станува збор за објавите на фрагмент од Платоновите дијалог *Одбраната Сократова* (1978)¹⁷ и на *Избор од Аристотеловата Поетика*,

---

¹¹ Плутарх, 'Споредбени животописи (*Животописот на Александар*)', превел Атанас Таховски, *Историја* 1, 1973, 135–154.

¹² Хомер, 'Илијада (прва и втора песна)', препев Григор Прличев, *Собрани текстови*, прир. Тодор Димитровски, Македонска книга, Скопје, 1974, 49–64.

¹³ Плаут, Теренциј, *Комедии*, превод од латински Атанас Таховски, Македонска книга, ЗИД Нова Македонија, Култура, Мисла, Наша книга, Скопје, 1975.

¹⁴ Јувенал, 'Безумен раскош и поткупливост во дворецот на царот Домицијан', превод од латински јазик Атанас Таховски, *Литературен збор* 2, 1974, 81–89.

¹⁵ М. Валерие Марцијал, 'Епиграми', белешки и превод од латински јазик Миле Богески, *Стремеж* 5, 1979, 406–415.

¹⁶ Овидиј, Публиј Насон. 'Аријадна на Тезеј и Последната ноќ во Рим', препев од латински Љубинка Басотова, *Стремеж* 2, 1979, 163–171.

¹⁷ [Платон]. 'Од „Одбраната Сократова“ III беседа искажана по изречување на смртната казна – говор до оние што го осудиле на смрт', превод од старогрчки Елена Колева, *Стремеж* 9, 1978, 855–859.

обете на страниците на списанието *Стремеж* (1978)¹⁸. Споменатите објави ја најавуваат појавата на интегралните преводи на овие дела, па така веќе следната година пред вниманието на македонската и светската јавност е понуден македонскиот превод на Аристотеловиот спис *За поетиката* (1979)¹⁹, кој е проследен со силна научна дискусија околу толкувањето на проблемот на Аристотеловата трагична катарса.

Поцелосна претстава за преводната рецепција на античката литература во Македонија во периодот до крајот на седумдесеттите години од XX век добиваме и преку увидот во оние преводи што од непознати причини не ја доживеале својата објава, а денес се чуваат во фондот на Атанас Ѓ. Таховски при Архивот на МАНУ. Станува збор за поголем дел од преведувачката дејност што Таховски ја остварил како пензиониран соработник на Семинарот за класична филологија на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Овие преводи, според прегледот на архивските материјали во Архивот на МАНУ добиени од Александар Ежов – тогашниот уредник на книгоиздателството Култура, се состојат од вкупно 11 наслови:

1. Херодот, „Избор од историјата“, машинопис, 42 страници;
2. Публиј Вергилиј Марон, „Енеида“, херојски еп, избор, машинопис, 79 страници;
3. Сенека, „Октавија“, трагедија во пет чина, машинопис, 29 страници;
4. Есхил, „Персијанци“, трагедија во четири чина посветена на грчката победа кај Саламина и поразот на персиската војска во 480 г. пред н. е., машинопис, 28 страници;
5. Плаут, „Менехми (близнаци)“, комедија во пет чина, машинопис, 39 страници;
6. Аристофан, „Женско собрание во Тесмофориј“, комедија во три чина, машинопис, 34 страници;

---

¹⁸ Аристотел, 'Избор од Аристотеловата Поетика (првите 14 глави)', превод од старогрчки јазик Михајло Петрушевски, *Стремеж* 10, 1978, 901–929.

¹⁹ Аристотел, *За поетиката*, превод од старогрчки, предговор на авторот и коректура Михаил Д. Петрушевски, Македонска книга, Скопје, 1979.

7. Аристофан, „Птици“, комедија во три чина, машинопис, 71 страница;
8. Федар, „Басни, хумор, анегдоти – избор“, машинопис, 34 + 4 страници;
9. Избор од басните на староримскиот баснописец Федар, машинопис, 38 страници;
10. Римскиот книжевник Плиниј (наречен Помладиот) раскажува за првата ерупција на вулканот Везув и за смртта на својот вујко Плиниј, наречен Постариот, кој бил научник и сакал таа природна појава (феноменот) одблизу да ја разгледа, 2 примерока по 6 страници;
11. Публиј Вергилиј Марон, „Енеида“ – избор, машинопис, 2 примерока по 2 страници²⁰.

Споменатите наслови претставуваат преводи направени од критички изданија на оригиналните текстови од старогрчки и од латински јазик придружени со богат експликативен апарат, во кој на читателот му се понудени неопходните придружни информации како биографски белешки за античките автори, содржински преглед на делата и појаснувања на помалку познатите поими.

Во почетокот на осумдесеттите години, како предвесници на македонското издание на *Илијадата*, во дневниот весник *Нова Македонија* се појавува дел од XXII песна на *Илијадата* (*Загинувањето на Хектор*)²¹, дел од првата песна на *Одисејата* (*Инвокација, Собор на боговите*)²², додека во списанието *Стремеж* (1980)²³ е објавена третата песна од *Илијада* (*Рапсодија Гама*). Преводите од античката философија наоѓаат свое место во списанието *Филозофска трибина* каде што е објавен фрагмент од Платоновите дијалог *Одбраната Сократова*

---

²⁰ Архив на МАНУ, Фонд Атанас Ѓ. Таховски.

²¹ Хомер, „Хомер: Загинувањето на Хектор (Од XXII-та песна на ‘Илијадата’)“, М. Д. Петрушевски *Нова Македонија*, 6.VI 1980.

²² Хомер, „Хомер: Од првата песна на ‘Одисејата’ (Рапсодија алфа) Инвокација, Собор на боговите“, препев М. Д. Петрушевски, *Нова Македонија*, 13.VII 1980.

²³ Хомер, ‘Трета песна од *Илијада* (Рапсодија Гама)’, препев М. Петрушевски, *Стремеж* 4–5, 1980, 365–380.

(1980)²⁴ и философските спекулации на Кикерон: *За презирањето на смртта* (1981)²⁵ и *Лаелиј или дијалог за пријателството* (1982)²⁶. Споменатите дела на Кикерон заедно со списот *Катон Постариот за староста* веќе наредната година се објавени под насловот *Философски расправи* (1983)²⁷.

Осумдесеттите години остануваат забележани според појавата на долго очекуваниот интегрален превод на *Илијада* (1982)²⁸, како и според преводите на философските дела *Одбрана Сократова*, *Критон*, *Фајдон* (1983) од Платон²⁹. Во овој период се појавува првиот стихуван превод на *Поетската вештина* од Хоратиј (1985)³⁰. Во 1983 год. на страниците на списанието *Стремеж* е објавен избор на приказни од романот *Метаморфози* од Апулеј³¹.

Како показател за интензитетот со кој се остварува рецепцијата на античката литература во досега разгледуваниот период може да послужи истражувањето на тема *Светската книжевност во превод на македонски јазик во периодот од 1945 до 1991 год.* како дел од проектот *Македонско-странски книжевни врски* на Институтот за македон-

---

²⁴ Платон, 'Одбраната Сократова' (фрагмент), превод од старогрчки јазик Елена Колева, *Филозофска трибина* 3, 1980, 101–116.

²⁵ Цицерон, 'За презирањето на смртта', превод од латински јазик Љубинка Басотова, *Филозофска трибина* 5–6, 1981, 169–217.

²⁶ Цицерон, 'Лаелиј или дијалог за пријателството', превод од латински јазик Љубинка Басотова, *Филозофска трибина* 8, 1982, 137–164.

²⁷ Кикерон, Марк Тулиј, *Философски расправи – За пријателството, За староста, За презирот кон смртта*, превод од латински и белешки Љубинка Басотова, Македонска книга, Скопје, 1983.

²⁸ Хомер, *Илијада*, препев од старогрчки Михаил Д. Петрушевски, Македонска книга, Скопје, 1982.

²⁹ Платон, *Одбраната Сократова, Критон, Фајдон*, превод од старогрчки и белешки Елена Колева, Македонска книга, Скопје, 1983.

³⁰ Хоратиј, 'Поетската уметност', препев од латински јазик Љубинка Басотова, *Современост* 7, 1985, 71–83.

³¹ Апулеј, 'Три приказни', превод Миле Богески, *Стремеж*, 1983, 464–479. (Изборот ги содржи следните наслови: „Како во Лариса може да се остане без уши и без нос“ (книга II, 21–30), „Љубовникот и бурето“ (книга IX, 5–7), „Итриот Филизитер“ (книга IX, 17–21).)

ска литература при Филолошкиот факултет од Скопје (Гурчинова, Стојменска-Елзесер 1992, 93–107). Резултатите од истражувањето посочуваат помалку нагласено присуство на античката литература во рамките на вкупниот број на преведени дела од светската литература или 1,90 %, при што се чини сосема оправдан заклучокот дека корпусот на преводната литература на македонски јазик од овој период го сочинуваат претежно дела од современата епоха, како и огромен број изданија за деца на сметка на делата на класиците (истото).

Ваквата состојба осетно се менува во текот на деведесеттите години од минатиот век, кога, сосема разбирливо, се забележува зголемено присуство на дела од класични автори како резултат на прогласената независност на Република Македонија во 1991 год. и промените во културните политики, особено во делот на издавачко-преведувачката дејност.

Во тековната декада е евидентно засилено присуство на преводи, т. е. препеви на дела од драмски и лирски автори. Античкото драмско творештво е застапено, пред сè, со наслови од хеленската драма. Античката трагедија е присутна со преводите на делата *Антигона* и *Филоктет* (1990)³², *Ојдип тиранин*, *Ојдип на Колон* (1991)³³, *Трахинки*, *Ајант*, *Електра* (1995)³⁴ од Софокле, трилогијата *Орестија* (1994)³⁵ и *Прибегарки*, *Персијци*, *Седумтемина против Теба* (2000)³⁶ од Ајсхил, трагедиите *Медеја* (1994)³⁷, *Хиполит*, *Ифигенија во*

---

³² Софокле, *Антигона*, *Филоктет*, препев од старогрчки Љубинка Басотова, Мисла, Скопје, 1990.

³³ Софокле, *Ојдип тиранин*, *Ојдип на Колон*, препев од старогрчки Даница Чадиковска, Мисла, Скопје, 1991.

³⁴ Софокле, *Трахинки*, *Ајант*, *Електра*, препев од старогрчки Даница Чадиковска, Зумпрес, Скопје, 1995.

³⁵ Ајсхил, *Орестија*, препев од старогрчки, предговор и белешки Даница Чадиковска, Метафорум, Скопје, 1994.

³⁶ Ајсхил, *Трагедии: Прибегарки, Персијци, Седумтемина против Теба*, препев од старогрчки и белешки Даница Чадиковска, Мисла, Скопје, 2000.

³⁷ Еврипид, *Медеја*, препев од старогрчки, предговор и белешки Катерина Колозова, Метафорум, Скопје, 1994.

Авлида, *Бакхи* (1995)³⁸ од Еврипид. Хеленската комедија е застапена со препевот на делото *Жаби* (2000) од Аристофан³⁹.

Во текот на деведесеттите години на страниците на периодичните списанија се забележува поизразен бран на преводи од хеленската и од римската лирика. Меѓу нив како најрани објави ги бележиме изборите од поезијата од Сапфо во весникот *Нова Македонија* (1990)⁴⁰ и во списанието *Разгледи* (1991)⁴¹. Во списанието *Стремеж* излегува избор од творештвото на поетот Солон (1992)⁴². На страниците на списанието *Современост* (1993)⁴³ под насловот *Од врutoците на старогрчката елегија* е објавен еден избор од поезијата на поетите Калин, Тиртај, Мимнерм. Во списанието *Разгледи* под насловот *Од римската поезија* е понуден избор на песни од римскиот поет Пропертиј (1993)⁴⁴, додека списанието *Културен живот*, под насловот

---

³⁸ Еврипид, *Хиполит, Ифигенија во Авлида, Бакхи*, препев од старогрчки Даница Чадиговска, Зумпрес, Скопје, 1995.

³⁹ Аристофан, *Жаби*, превод од старогрчки, предговор и коментар Весна Томовска, Табернакул, Скопје, 2000.

⁴⁰ Сапфо, „Преводи и препеви на песните на Сапфо“, препев Валериј Софрониевски, *Нова Македонија* (Лик 102), 1990.

⁴¹ Сапфо, ‘Поезија’ (избор), препеал од старогрчки јазик Валериј Софрониевски, *Разгледи* 3–4, 1991, 189–192. (Изборот ги содржи следниве наслови: *Љубовен копнеж; Недостижна девојка; Молитва кон Афродита; Клеис; Месечко; Кон една пријателка; Молитва за братот.*)

⁴² Солон, Препев од старогрчки со коментар и осврт Валериј Софрониевски, *Стремеж* 1–2. 1992, 80–89.

⁴³ Калин, Тиртај, Мимнерм. „Од врutoците на старогрчката елегија“, препев од старогрчки Валериј Софрониевски, *Современост* 1–2, 1993, 172–179. (Изборот ги содржи следниве наслови: Калин: *Поттик на борба; Тиртај: Достојно и славно е за татковината да се умре, Совети за борба, Слава за јунакот, Доброзаконие; Мимнерм: За мигновеноста на животот, Како лисје, Минливиот цвет на младоста, Хелиј, Граница на среќно живеење.*)

⁴⁴ Пропертиј, ‘Од римската поезија’ (избор), препеал од латински јазик Валериј Софрониевски, *Разгледи* 1–3, 1993, 156–165. (Изборот ги содржи следниве наслови: *Кон Кинтија; Љубовни игри; Кинтија заминува од Рим; Ноќна средба; Регина елегијарум (Кралица на елегиите); Кинтија.*)

Античкиот Ерос (1995)⁴⁵, донесува пообремен избор на љубовна лирика од хеленските поети Мимнерм, Теогнис, Архилох, Алкман, Сапфо, Алкај, Ибик, Анакреон, Анакреонтика, Платон и Теокрит. Кон овие препеви се надоврзува и објавата на можеби најпознатата љубовна песна од Сапфо насловена како *Љубовен копнеж* (1995)⁴⁶ објавена во месечното списание *Жена*. Овој преведувачки бран на лирски дела кулминира со објавата на *Антологија на хеленската лирика* (1996)⁴⁷, по која е евидентна поголема застапеност на објави од римското лирско творештво со изданието *Епиграми* (1996)⁴⁸ од Мартијал и избор на лириката од Катул во списанијата *Стремеж* (1997)⁴⁹ и *Современост* (1997)⁵⁰. Во оваа прилика треба да се спомене и присуството на дела од старогрчки и латински поети во *Антологија на светската лирика низ македонскиот пренев* (1994)⁵¹, препевот на *Поетска-*

---

⁴⁵ [‘Хеленска љубовна лирика’], избор и превод од старогрчки јазик Елена Колева, *Културен живот* 7–8. 1995, 48–53. (Во изборот се застапени следните поети и дела: Мимнерм фр. 1 и 5; Теогнис (од збирката *Елегии А*, стихови 983–989; избор на стихови од збирката *Елегии В*); Архилох фр. 29 и 103; Алкман фр. 26, 36 и 38; Сапфо 1, 2 и 5; Алкај до Сапфо 55; Сапфо до Алкај 28, 40, 42, 52, 90, 91 и 93; Алкај фр. 13В и 39; Ибик фр. 1 и 2; Анакреон фр. 2, 4, 13, 23, 24, 62, 65, 75 и 94; Анакреонтика фр. 1, 4, 5, 10, 11, 19, 22, 27 и 33; Платон 1, 2, 3, 14, 26, 30, 31 и 32; Теокрит (IX Идила Киклоп).)

⁴⁶ Сапфо, „Љубовен копнеж“, превод од старогрчки Валериј Софрониевски, *Жена* бр. 524, 1995, 19.

⁴⁷ *Антологија на хеленската лирика*, предговор, вовед и пренев од старогрчки Елена Колева, Зумпрес, Скопје, 1996.

⁴⁸ Мартијал, *Епиграми*, пренев од латински и белешки Миле Богески, Култура, Скопје, 1996.

⁴⁹ Гај Валериј Катул, ‘Песни’ (избор), превод од латински јазик Миле Богески, *Стремеж* 9–10, 1997, 27–32. (Изборот содржи песни со нумерација 8, 9, 13, 14, 26, 27, 40, 41, 16, 32.)

⁵⁰ Гај Валериј Катул, ‘Од латинската поезија’, пренев од латински јазик Валериј Софрониевски, *Современост* 1–2, 1997, 204–207. (Изборот ги содржи следниве наслови: *Тажаленка за врапчето на Лезбија* (3.), *На чулот* (4.), *Кутар Катуле* (8.), *Мразам и љубам* (85.), *На пат!* (46.), *На гробот на братот* (101.).)

⁵¹ *Антологија на светската лирика низ македонскиот пренев*, составиле Лидија Капушевска-Дракулевска, Маја Бојациевска, Македонска книга, Скопје, 1994.

та уметност од Хоратиј во списанието *Спектар* (1991)⁵², како и еден избор од лириката на Хоратиј објавен на страниците на списанието *Стремеж* (1998)⁵³.

Освен драмски и лирски дела, деведесеттите се обележани и со поголем интерес кон философската проза. Во овој период пред македонската читателска публика се приопштени дијалозите *Протагора*, *Евтифрон*, *Ион* од Платон (1994)⁵⁴, две беседи од дијалогот *Гозба* во списанието *Стремеж* (1998)⁵⁵, како и *Избор* од делата на Аристотел (1998)⁵⁶. Древната философска мисла е присутна и преку преводот на I фрагмент од Хераклит објавен на страниците на *Годишниот зборник на Филозофскиот факултет* (1993)⁵⁷, како своевидна најава на делото со изреки од овој философ познати под насловот *За природата* (1997)⁵⁸. Кон крајот на деведесеттите години излегува и избор на фрагменти под насловот *Претсократовци: Почетоци на западната философија* (1999)⁵⁹.

---

⁵² Квинт Хоратиј Флак, 'Поетската уметност', препев од латински јазик Љубинка Басотова, *Спектар* 17, 1991, 105–119.

⁵³ Квинт Хоратиј Флак, 'Песни', избор, препев и белешки Елена Колева, *Стремеж* 3–4, 1998, 30–39. (Изборот ги содржи следниве наслови: книга I, 1 *Пролог: До Мајкена*, книга I, 3 *На Вергилиј*, книга I, 14 *О, лајо*, книга I, 22 *Невиниот секогаш е сигурен*, книга III, 2 *Слатко е и красно за татковина да се умре*, книга IV, 7 *Времето минува*.)

⁵⁴ Платон, *Дијалози: Протагора, Евтифрон, Ион*, превод од старогрчки, предговори, белешки и објаснувања Елена Колева, Култура, Скопје, 1994.

⁵⁵ Платон, 'Гозба', избор и превод од старогрчки Марија Станковска, *Стремеж* 1–2, 1998, 33–43. (Изборот ги содржи Беседата на Ериксимах и Беседата на Аристофан.)

⁵⁶ Аристотел, *Избор*, увод, превод од старогрчки, предговор и речник Витомир Митевски, Матица македонска, Скопје, 1998.

⁵⁷ Хераклит, 'Фрагмент I', превод од старогрчки Витомир Митевски, *ГЗФФ* 20 (46), 1993, 179–182.

⁵⁸ *Хераклит*, превод од старогрчки Витомир Митевски, Матица македонска, Скопје, 1997.

⁵⁹ *Претсократовци: Почетоци на западната философија*, превод од старогрчки Витомир Митевски, Матица македонска, Скопје, 1999.

Говорништвото е застапено со изданијата на преводите *Говори против Катилина* од Кикерон (1994)⁶⁰, избор од *Говори* од Демостен (1995)⁶¹, како и со преводот на посланието *Кон Филип* од Исократ (1998)⁶².

Во овој период античката епика е присутна со третото по ред, но овојпат самостојно издание на епилионот *За поетската уметност* од Хоратиј (1995)⁶³, препевот на Хесиодовиот епилион *Дела и дни* (1996)⁶⁴ и изборот на стихови од *Ајнеидата* на Вергилиј (1998)⁶⁵ како најава на интегралниот македонски препев од крајот на минатиот век (1999)⁶⁶. Преводите од античката епика се заокружуваат со појавата на фрагмент со првите 151 стих од Хесиодовата *Теогонија* (2000) на истекот од минатиот век⁶⁷.

Доцните деведесетти е периодот кога македонската културна средина добива поголем број прозни остварувања, кои, со исклучок на списот *Десет книги за архитектурата* од Витрувиј (1998)⁶⁸ и фрагменти од сатирата *Откивнувањето на божествениот Клавдиј* од Сенека

---

⁶⁰ Кикерон, *Говори против Катилина (Катилинарија)*, превод, предговор и белешки Љубинка Басотова, Метафорум, Скопје, 1994.

⁶¹ Демостен, *Говори*, избор, предговор и превод од старогрчки Даница Чадиговска, Култура, Скопје, 1995.

⁶² Исократ, 'Послание', превод од старогрчки и белешки Даница Чадиговска, *Стремеж* 3–4, 1998, 43–72.

⁶³ Квинт Хоратиј Флак, *За поетската уметност*, препев од латински Љубинка Басотова, предговор и илустративни текстови Елена Колева, Мисла, Скопје, 1995.

⁶⁴ Хесиод, *Дела и дни*, препев од старогрчки Витомир Митевски, Култура, Скопје, 1996.

⁶⁵ Публиј Вергилиј Марон, 'Ајнеида' (прво пеење), превод и поговор Љубинка Басотова, *Стремеж* 3–4, 1998, 3–29.

⁶⁶ Публиј Вергилиј Марон, *Ајнеида*, препев од латински Љубинка Басотова, предговор Елена Колева, Култура, Скопје, 1999.

⁶⁷ Хесиод, 'Теогонија: или Раѓање на Боговите 1–151', препев од старогрчки јазик Марија Чичева-Алексик, *Lettre Internationale* 18, 2000, 72–74.

⁶⁸ Марк Витрувиј Полион, *Десет книги за архитектурата*, превод од латински Љубинка Басотова, Зумпрес, Скопје, 1998.

(1999)⁶⁹, претставуваат дела од областа на античката историографија. Тоа се Херодотовата *Историја* (1998)⁷⁰, *Животот на Александар Велики* од Квинт Куртиј Руф (1998)⁷¹. Во списанието *Стремеж* излегува фрагмент од списот *Агрикола* на Такит (1999)⁷². Интегралниот превод на ова дело од Такит е објавено истата година заедно со списот *Германија* (1999)⁷³.

Крајот на деведесеттите години претставува период во кој се приопштени и други историографски дела што претставуваат основен извор за проучувањето на историјата на Античка Македонија. Тоа се делата *Александровата анабаса* (2000) од Аријан⁷⁴, *Белешки за Галската војна* (2000) од Гај Јулиј Кајсар⁷⁵, *Филиповата историја* (2000) од Јустин⁷⁶ и избор од делото *Од основањето на градот Рим* (2000) од Тит Ливиј⁷⁷.

Понудениот преглед на објавени преводи од античката литературна традиција покажува разнообразен книжевен корпус благода-

---

⁶⁹ Сенека, 'Отиквување' (фрагменти), превод Миле Богески, *Стремеж* 3–4, 1999, 27–31.

⁷⁰ Херодот, *Историја*, превод од старогрчки, предговор, белешка за писателот и делото и коментари на текстот Даница Чадиковска, Зумпрес, Скопје, 1998.

⁷¹ Квинт Куртиј Руф, *Историја на Александар Македонски*, превод од латински јазик Љубинка Басотова, Патрија, Скопје, 1998.

⁷² Такит, 'Агрикола' (фрагмент), превод од латински јазик Весна Димовска-Јањатова, *Стремеж* 3–4, 1999, 3–22.

⁷³ Такит, *Германија и Агрикола*, превод од латински јазик, предговор и белешки Весна Димовска-Јањатова и Војислав Чанчаревиќ, Култура, Скопје, 1999.

⁷⁴ Аријан, *Александровата анабаса*, превод од старогрчки Маргарита Бузалковска-Алексова, Патрија, Скопје, 2000.

⁷⁵ Гај Јулиј Кајсар, *Белешки за Галската војна*, превод од латински Љубинка Басотова и Валериј Софронијевски, Три, Скопје, 2000.

⁷⁶ Јустин, *Филиповата историја*, превод од латински Љубинка Басотова, Патрија, Скопје, 2000.

⁷⁷ Тит Ливиј, *Од основањето на градот Рим*, превод од латински, предговор и белешки Весна Калпаковска, Матица македонска, Скопје и Мелбурн, 2000.

рејќи на дејноста на следните класични филолози: Михаил Петрушевски, Љубинка Басотова, Атанас Таховски, Миле Богески, Елена Колева, Даница Чадиќовска, Катерина Колозова, Весна Томовска, Валериј Софрониевски, Марија Станковска, Витомир Митевски, Весна Димовска-Јањатова, Маргарита Бузалковска-Алексова, Марија Чичева-Алексиќ, Војислав Чанчаревиќ и Весна Калпаковска. Интензитетот на преведувачките бранови на дела од античката литература е различен во одделни децении од втората половина на XX век, и тој може да се прикаже и на следниот начин:

Временски период	Самостојни изданија	Преводи периодика	Вкупно
1945 – 1950	/	/	/
1951 – 1960	2	3	5
1961 – 1970	1	2	3
1971 – 1980	7	9	16
1981 – 1990	5	9	14
1991 – 2000	39	19	58
Вкупно	54	42	96

Понудениот преглед укажува на фактот дека преводната рецепција на дела од античката литература е во тесна врска со општествено-политичкиот контекст во кој опстојува рецептивната средина, како и со нејзиниот доминантен културен и образовен амбиент во кој централно место зазема изучувањето и усвојувањето на класичните јазици. Од не помало значење е исполнувањето на другите општествени предуслови какви што се кодификацијата на македонскиот литературен јазик, формирањето и осмислувањето на дејноста на институциите од областа на науката, културата и образованието, појавата на издавачките куќи и периодичните списанија итн. Организираното изучување на класичните јазици – старогрчкиот и латинскиот јазик – што ја обезбедува стручната подготовка на преведувачкиот кадар го согледуваме во рамките на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје со формирањето на Институтот за класични студии. Сепак, во споменатиот период (1945 – 1950) класич-

ната филологија кај нас сè уште не се пројавува на планот на преведувачката дејност. Тоа се случува во текот на наредната декада со понатамошното усовршување на компетенциите од оваа област, и него го согледуваме преку приопштувањето на избор од Хомеровата *Илијада* сфатена како класика на светската литература, која треба да ги задоволи потребите на образовниот процес.

Веќе во шеесеттите и седумдесеттите години од минатиот век почнува да се чувствува еден поинаков преведувачки избор, кој може да се сумира како приопштување на културните вредности со просветни, т.е. образовни и научни цели. Во разгледуваниот период како културен настан треба да се одбележи појавата на интегралниот превод на Аристотеловиот спис *За поетиката*, кој е придружен со бројни критички осврти благодарение на новото читање на дефиницијата за трагедијата во делот на катарсата што го понудува проф. Михаил Д. Петрушевски. Според другите преводи на дела од античката литература на македонски јазик во овој период, како специфичност може да се посочи преведувањето на дела од автори што твореле во различни епохи и во различни поетика и стилови. Она што во овој период го обележува рецептивниот модел на нашата средина е стремежот кон еквилинеарност и изоритмичност на македонските преводи, кој се наметнува како еден од основните критериуми за она што го минува ситото на републичките издавачки комисији. Тука пред сè го имаме предвид феноменот на „нереципираното“, кој го согледуваме според необјавениот преведувачки корпус на Атанас Ѓ. Таховски. И покрај тоа што овие преводи го надминуваат бројот на дотогаш објавените дела, сепак, склони сме да веруваме дека поради непридржувањето кон метричките карактеристики на изворните текстови останале необјавени.

Како карактеристика на рецепцијата на античката литература во текот на осумдесеттите и деведесеттите години од минатиот век се издвојува појавата на капитални дела од хеленската и римската литература, кои со право можат да се посочат и како своевремени книжевни и културни настани: Хомеровата *Илијада* од осумдесеттите години и *Антологијата на хеленската лирика*, Херодотовата *Историја* и *Ајнеидата* од деведесеттите години. Не помалку значајна карактеристика на овој период претставува и појавата на целосно преведени опуси какви што се оние на драмските автори Ајсхил и

Софокле. Во поглед на застапеноста на двете древни литературни традиции во овој период треба да се одбележи зголеменото присуство на дела од римската литература, која според обемот на објавените дела се приближува и во одредени случаи се изедначува со присуството на хеленската литература. Тука пред сè ги имаме предвид бројните препеви на лирски дела во периодиката, но и на дела создадени во прозните литературни видови какви што се говорништвото, философијата и историографијата.

Она што може да се заклучи во поглед на постигнатата рецепција на античката литература во македонската средина од втората половина на XX век е дека процесот на нејзиното одвивање покажува нагорна линија според обемот и интензитетот како резултат на развојот на општествените и културните предуслови на македонскиот книжевен систем.

Литература

Архивски материјали

Архив на МАНУ: Фонд Атанас Ѓ. Таховски.

Стручна литература

Budimir, M. (1951), 'Živa antika', *ŽA* 1, 3–5.

Илиевски, Петар Хр. (2009), 'Соработка помеѓу хрватски и македонски класични филолози', во: Георгиевска-Јаковлева, Л. (ур.), *Зборник на трудови Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични врски*, ИМЛ, Скопје, 29–36.

Митевски, В. (2009), '60 години Институт за класични студии', во: Софрониевски, В. (ур.), *Прилози од научниот собир Антиката и европската наука и култура*, Филозофски факултет и Институт за класични студии, Скопје, 19–23.

Ѓурчинова, А., Стојменска-Елзесер, С. (1992), 'Светската книжевност во превод на македонски јазик', *Спектар* 19, 93–107.

Чадиковска, Д. (1991), 'Класичното образование во СР Македонија', *ЖА* 9, посебно издание, 234–239.

Библиографија на објавени преводи и препеви на дела од античката литература во Македонија (1945 – 2000)

1953

Хомер, *Избор од „Илијада“ и „Одисеја“*, превод и препев од старогрчки Михаил Д. Петрушевски, Култура, Скопје, 1953.

Хомер, 'Од осумнаесеттата песна на „Илијада“', препев од старогрчки јазик Михаил Д. Петрушевски, *Современост* 5, 1953, 36–41.

Хомер, 'Шеста песна од „Одисеја“', препев од старогрчки јазик Михаил Д. Петрушевски, *Современост* 9, 1953, 43–51.

1957

Мусај, 'Несреќната љубов на Хероја и Леандар', препев Михаил Д. Петрушевски, *Современост* 4, 1957, 297–310.

1959

Хомер, 'Илијада. Избор, Алфа на Илијада, Вита на Илијада', превод на Григор Прличев, *Одбрани страници*, прир. Тодор Димитровски, Кочо Рацин, Скопје, 1959, 91–104.

1961

Хомер, 'Разделбата на Хектор и Андромаха' (извадок од VI песна на *Илијада*), препев Михаил Д. Петрушевски, *Литературен збор* 1, 1961, 6–9.

Хомер, 'Двобој меѓу Ахил и Хектор' (извадок од XXII песна на *Илијада*), препев Михаил Д. Петрушевски, *Литературен збор* 2, 1961, 4–9.

1969

Хомер, *Избор од „Илијада“*, превод и препев од старогрчки Михаил Д. Петрушевски, Просвета, Скопје, 1969.

1972

Ајсхил, 'Прикован Прометеј', препев од старогрчки јазик Михаил Д. Петрушевски, *Разгледи* 3, 1972, 278–320.

Катул, 'Тај Валериј Катул, Одбрана лирика', препев од латински јазик Љубинка Басотова, *Студентски збор*, јануари 1972.

1973

Квинт Хорациј Флак, 'За поетското творештво', превод од латински јазик Атанас Ѓ. Таховски, *Литературен збор* 1, 1973, 38–51.

Плутарх, 'Споредбени животописи (*Животописот на Александар*)', превел Атанас Таховски, *Историја* 1, 1973, 135–154.

1974

Јувенал, 'Безумен раскош и поткупливост во дворецот на царот Домицијан', превод од латински јазик Атанас Таховски, *Литературен збор* 2, 1974, 81–89.

Хомер, 'Илијада (прва и втора песна)', препев Григор Прличев, *Собрани текстови*, прир. Тодор Димитровски, Македонска книга, Скопје, 1974, 49–64.

1975

Плаут, Теренциј, *Комедии*, превод од латински Атанас Таховски, Македонска книга, ЗИД Нова Македонија, Култура, Мисла, Наша книга, Скопје, 1975.

1978

Ајсхил, *Прикованиот Прометеј*, препев од старогрчки, предговор и белешки Михаил Д. Петрушевски, Македонска книга, Скопје, 1978.

Аристотел, 'Избор од Аристотеловата Поетика (првите 14 глави)', превод од старогрчки јазик Михајло Петрушевски, *Стремеж* 10, 1978, 901–929.

[Платон], 'Од „Одбраната Сократова“ III беседа искажана по изречување на смртната казна – говор до оние што го осудиле на

смрт', превод од старогрчки Елена Колева, *Стремеж* 9, 1978, 855–859.

1979

Аристотел, *За поетиката*, превод од старогрчки, предговор на авторот и коректура Михаил Д. Петрушевски, Македонска книга, Скопје, 1979.

Марцијал, М. Валерие, 'Епиграми', белешки и превод од латински јазик Миле Богески, *Стремеж* 5, 1979, 406–415.

Овидиј Назон, Публиј, 'Аријадна на Тезеј', 'Последната ноќ во Рим', превод од латински јазик, белешки и фусноти Љубинка Басотова, *Стремеж* 2, 1979, 163–171.

1980

Хомер, „Хомер: Загинувањето на Хектор (Од XXII-та песна на 'Илијадата')“, М. Д. Петрушевски, *Нова Македонија*, 6.VI 1980.

Хомер, „Хомер: Од првата песна на 'Одисејата' (Рапсодија алфа) Инвокација, Собор на боговите“, препев М. Д. Петрушевски, *Нова Македонија*, 13.VII 1980.

Хомер, 'Трета песна од *Илијада* (Рапсодија Гама)', препев М. Петрушевски, *Стремеж* 4–5, 1980, 365–380.

Платон, 'Одбраната Сократова' (фрагмент), превод од старогрчки јазик Елена Колева, *Филозофска трибина* 3, 1980, 101–116.

1981

Цицерон, 'За презирањето на смртта', превод од латински јазик Љубинка Басотова, *Филозофска трибина* 5–6, 1981, 169–217.

1982

Хомер, *Илијада*, препев од старогрчки Михаил Д. Петрушевски, Македонска книга, Скопје, 1982.

Цицерон, 'Лаелиј или дијалог за пријателството', превод од латински јазик Љубинка Басотова, *Филозофска трибина* 8, 1982, 137–164.

1983

Ајсхил, 'Прикованиот Прометеј', превод од старогрчки Михаил Петрушевски, *Културен живот* 1–2, 1983, 59–74.

Апулеј, 'Три приказни', превод од латински Миле Богески, *Стремеж*, 1983, 464–479.

Кикерон, Марк Тулиј, *Философски расправи – За пријателството, За староста, За презирот кон смртта*, превод од латински и белешки Љубинка Басотова, Македонска книга, Скопје, 1983.

Платон, *Одбраната Сократова, Критон, Фајдон*, превод од старогрчки и белешки Елена Колева, Македонска книга, Скопје, 1983.

1985

Хоратиј, 'Поетската уметност', препев од латински јазик Љубинка Басотова, *Современост* 7, 1985, 71–83.

1990

Платон, *Одбраната Сократова, Критон, Фајдон*, превод од старогрчки Елена Колева, Култура, Скопје, 1990.

Сапфо, „Преводи и препеви на песните на Сапфо“, препев Валериј Софрониевски, *Нова Македонија (Лик 102)*, 1990.

Софокле, *Антигона, Филоктет*, препев од старогрчки Љубинка Басотова, Мисла, Скопје, 1990.

1991

Квинт Хоратиј Флак, 'Поетската уметност', препев од латински јазик Љубинка Басотова, *Спектар* 17, 1991, 105–119.

Сапфо, 'Поезија' (избор), препев од старогрчки јазик Валериј Софрониевски, *Разгледи* 3–4, 1991, 189–192.

Софокле, *Ојдип тиранин, Ојдип на Колон*, препев од старогрчки Даница Чадиговска, Мисла, Скопје, 1991.

1992

Солон, Препев од старогрчки со коментар и осврт Валериј Софрониевски, *Стремеж* 1–2, 1992, 80–89.

1993

Калин, Тиртај, Мимнерм, 'Поезија' (избор), препев од старогрчки Валериј Софрониевски, *Современост* 1–2, 1993, 172–179.

Пропертиј, 'Од римската поезија' (избор), прepeал од латински јазик Валериј Софрониевски, *Разгледи* 1–3, 1993, 156–165.

Хераклит, 'Фрагмент Г', превод од старогрчки Витомир Митевски, *ГЗФФ* 20 (46), 1993, 179–182.

1994

Ајсхил, *Орестија*, препев од старогрчки, предговор и белешки Даница Чадиковска, *Метафорум*, Скопје, 1994.

Еврипид, *Медеја*, препев од старогрчки, предговор и белешки Катерина Колозова, *Метафорум*, Скопје, 1994.

Кикерон, *Говори против Катилина (Катилинарија)*, превод од латински, предговор и белешки Љубинка Басотова, *Метафорум*, Скопје, 1994.

Платон, *Дијалози: Протагора, Евтифрон, Ион*, превод од старогрчки, предговори, белешки и објаснувања Елена Колева, *Култура*, Скопје, 1994.

1995

Демостен, *Говори*, избор, предговор и превод од старогрчки Даница Чадиковска, *Култура*, Скопје, 1995.

Еврипид, *Хиполит, Ифигенија во Авлида, Бакхи*, препев од старогрчки Даница Чадиковска, *Зумпрес*, Скопје, 1995.

Сапфо, „Љубовен копнеж“, превод од старогрчки Валериј Софрониевски, *Жена* 524, 1995, 19.

Софокле, *Трахинки, Ајант, Електра*, препев од старогрчки Даница Чадиковска, *Зумпрес*, Скопје, 1995.

Квинт Хоратиј Флак, *За поетската уметност*, препев од латински Љубинка Басотова, предговор и илустративни текстови Елена Колева, *Мисла*, Скопје, 1995.

[Хеленска љубовна лирика'], избор и превод од старогрчки јазик Елена Колева, *Културен живот* 7–8, 1995, 48–53.

1996

Антологија на хеленската лирика, предговор, вовед и препев од старогрчки Елена Колева, Зумпрес, Скопје, 1996.

Мартијал, *Епиграми*, препев од латински и белешки Миле Богески, Култура, Скопје, 1996.

Хесиод, *Дела и дни*, препев од старогрчки Витомир Митевски, Култура, Скопје, 1996.

1997

Катул, Гај Валериј, 'Песни' (избор), превод од латински јазик Миле Богески, *Стремеж* 9–10, 1997, 27–32.

Хераклит, превод од старогрчки Витомир Митевски, Матица македонска, Скопје, 1997.

1998

Аристотел, *Избор*, увод, превод од старогрчки, предговор и речник Витомир Митевски, Матица македонска, Скопје, 1998.

Витрувиј, *Десет книги за архитектурата*, превод од латински јазик Љубинка Басотова, Зумпрес, Скопје, 1998.

Еврипид, *Електра*, *Орест*, *Ифигенеја во Таврида*, превод од старогрчки Даница Чадиковска, Зумпрес, Скопје, 1998.

Исократ, 'Послание', превод од старогрчки и белешки Даница Чадиковска, *Стремеж* 3–4, 1998, 43–72.

Квинт Куртиј Руф, *Историја на Александар Македонски*, превод од латински јазик Љубинка Басотова, Патрија, Скопје, 1998.

Квинт Хоратиј Флак, 'Песни', избор, препев и белешки Елена Колева, *Стремеж* 3–4, 1998, 30–39.

Платон, 'Гозба', избор и превод од старогрчки Марија Станковска, *Стремеж* 1–2, 1998, 33–43.

Публиј Вергилиј Марон, 'Ајнеида' (прво пеење), превод и поговор Љубинка Басотова, *Стремеж* 3–4, 1998, 3–29.

Херодот, *Историја*, превод од старогрчки, предговор, белешка за писателот и делото и коментари на текстот Даница Чадиковска, Зумпрес, Скопје, 1998.

1999

Публиј Вергилиј Марон, *Ајнеида*, препев од латински Љубинка Басотова, предговор Елена Колева, Култура, Скопје, 1999.

Претсократовци: Почетоци на западната философија, превод од старогрчки Витомир Митевски, Матица македонска, Скопје, 1999.

Сенека, 'Отиквување' (фрагменти), превод Миле Богески, *Стремеж* 3–4, 1999, 27–31.

Такит, 'Агрикола' (фрагмент), превод од латински јазик Весна Димовска-Јањатова, *Стремеж* 3–4, 1999, 3–22.

Такит, *Германија и Агрикола*, превод од латински јазик, предговор и белешки Весна Димовска-Јањатова и Војислав Чанчаревиќ, Култура, Скопје, 1999.

2000

Ајсхил, *Трагедии: Прибегарки, Персијци, Седумтемина против Теба*, препев од старогрчки и белешки Даница Чадиќовска, Мисла, Скопје, 2000.

Аријан, *Александровата анабаса*, превод од старогрчки Маргарита Бузалковска-Алексова, Патрија, Скопје, 2000.

Аристофан, *Жаби*, превод од старогрчки, предговор и коментар Весна Томовска, Табернакул, Скопје, 2000.

Јустин, *Филиповата историја*, превод од латински Љубинка Басотова, Патрија, Скопје, 2000.

Кајсар, Гај Јулиј, *Белешки за Галската војна*, превод од латински Љубинка Басотова и Валериј Софрониевски, Три, Скопје, 2000.

Ливиј, Тит, *Од основањето на градот Рим*, превод од латински, предговор и белешки Весна Калпаковска, Матица македонска, Скопје и Мелбурн, 2000.

Хесиод, 'Теогонија: или Раѓање на Боговите 1–151', препев од старогрчки јазик Марија Чичева-Алексиќ, *Lettre Internationale* 18, 2000, 72–74.

Reception of Translation: Ancient Literature in Macedonia 1945-2000 (General and Chronological Overview)

SUMMARY

Darin Angelovski

Institute of Macedonian Literature
University "Ss. Cyril and Methodius", Skopje

angelovskidarin@gmail.com

The article deals with Macedonian translations of ancient literature issued between 1945 – 2000. It is focused on translations done from the classical languages and published as complete works or as selected texts or fragments in Macedonian periodical journals from this period. Thus, the aim of the paper is to offer insight on the translation activity in Macedonia between 1945 – 2000 by its size, intensity and main characteristics.

*Key words: translation, ancient literature, Greek language,
Latin language, Macedonian language*